

TEK KULLANIMLIK MALZEMELERİN KULLANILMASI İLE İLGİLİ GERÇEKLER

Dilek ZENCİROĞLU

Dezenfeksiyon Antisepsi Sterilizasyon (DAS) Derneği Genel Sekreteri
dilekzen@yahoo.com

ÖZET

Sağlık kurumlarımızda hasta teşhis ve tedavisinde kullanılan tek kullanımlık malzemelerin işlem sonrası steril edilerek yeniden kullanımı dünya gündeminde hala yerini korumaktadır. Yeniden kullanımı sınırlandıran, engellemeye çalışan genelge olmasına rağmen ülkemizde kullanımı da yaygın olarak devam etmektedir.

Anahtar sözcükler: tekrar kullanım, tek kullanımlık malzeme, tekrar steril etme

SUMMARY

Truth about the Use of Disposable Equipment

Reuse of the single-use items in health care facilities for diagnostic or theropatic purposes is still an important issue. Although there is a regulation limiting orpreventing such use, the reuse of such materials is still continuing in our country.

Keywords: Reuse, resterilizasyon, single use device (SUD)

1980 öncesi enjektör eldiven kateter, sonda vb malzemeler birden fazla kullanılabilir şekilde planlama yapılır ve kullanılırdı. 1980 sonrası HIV'in artması, yeni sterilizasyon yöntemlerinin gelişmesi, hastanelerin daha az sorumluluk alma isteği, hastaların tek kullanımlık malzeme fiyatlarına itiraz etmemesi tek kullanımlık malzeme kullanımını arttırdı. Tek kullanımlık malzeme maliyeti özellikle üçüncü dünya ülkelerinde bazı hasta popülasyonlarına hizmeti engelledi. Tek kullanımlık malzemelerin birden fazla kullanım nedenleri arasında aşağıdaki nedenler sayılabilir:

- Yeni ürün geliştirme maliyetlerinin yüksek olması,
- Bu malzemelerin oldukça pahalı olması,
- Özel ve resmi sigortaların tüm prosedürlerde gerekli parayı karşılamaması,
- Bazı kurumlarda bu işten kazanç elde edilmek istenmesi.

Bu nedenlerden ötürü dünyada sağlık bakımında düşük maliyetle uygun sağlık hizmeti verilmesinin gerekliliği tek kullanımlık malzemelerin birden fazla kullanımını gündeme getirmiştir.

Seksenli yıllardan bu yana tek kullanımlık malzemeler hala birden fazla kez kullanılmaya devam edilmektedir. 2013 yılında Z.Yuluğkural, A.Öğütü ve tarafımdan tek kullanımlık malzemelerin yeniden kullanımı ile ilgili internet üzerinden bir anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada, konu hakkındaki sorulardan oluşan anketin gönüllü katılımcılarca yanıtlanması yoluyla ülke genelinde durumun ortaya konması hedeflenmiştir. Çalışmaya ülke genelinde 58 devlet, 14 özel ve 10 üniversite olmak üzere toplam 82 hastane katılmıştır.

Katılımcı hastanelerin

- % 18'inin 50-100,
- % 48.8'inin 100-500,
- % 20.7'sinin 500-1000 ve
- % 8.5'inin >1000 yatak kapasitesine sahip olduğu gözlenmiştir.

Hastanelerin % 86.6'sında Merkezi Sterilizasyon Ünitesi (MSÜ) bulunduğu öğrenilmiştir.

MSÜ çalışanlarının eğitim seviyesi değerlendirmesinde

- % 47.6 lise,
- % 9.8 ilkokul,
- % 11 ortaokul,
- % 7.3 sağlık okulu,

- % 17.1 üniversite,
- % 7.2 her seviyeden okul mezunu olduğu belirlenmiştir.

MSÜ personelinin sterilizasyon, dezenfeksiyon süreci ile ilgili eğitim durumu sorgulandığında,

- % 31.7 hiçbir eğitim almamış,
- % 29.3 DAS eğitim semineri,
- % 18.3 DAS okul eğitimi,
- % 11.6 çeşitli seminer, kongre ve hizmet içi eğitim yanıtı alınmıştır.

“Reuse” yapıyor musunuz?” sorusu, % 89 evet ve % 11 hayır olarak yanıtlanmıştır.

Katılımcı hastanelerin

- % 46’sında kalp damar cerrahisi,
- % 36’sında anjio,
- % 71’inde göz girişimi yapılmaktaydı.

Tek kullanımlık malzemelerin yeniden kullanımı konulu genelge (2011/7) hakkında bilgi katılımcıların % 90.2’sinde mevcuttu.

Yeniden sterilizasyon sayısı

- % 43.9 1-3 arası,
- % 18.3 çok sayıda,
- % 29.3’ünde yıpranuncaya kadar,
- % 8.5’inde takip edilmiyor olarak yanıtlanmıştır.

“Reuse” malzemelerin dekontaminasyonunun

- % 74.4 MSÜ’nde,
- % 25.6 malzemenin kullanıldığı birimde yapıldığı bildirilmiştir.

“Reuse” malzeme paketlemesinin

- % 90.2 MSÜ’nde,
- % 9.8 malzemenin kullanıldığı birimde yapıldığı rapor edilmiştir.

“Reuse” yöntemi olarak

- % 59.8 etilen oksit,
- % 28 hidrojen peroksit,
- % 7.4 etilen oksit ve hidrojen peroksit,
- % 4.9 formaldehit kullanıldığı belirtilmiştir.

“Reuse” maliyet bilgisine

- % 61 “sahibiz” yanıtı vermiş,
- malzeme gerçek fiyat bilgisine katılımcıların % 64.5 oranında sahip olduğu görülmüştür.

Maliyet etkinliği bilgisiyle “reuse” uygulamasının % 51.2 oranında yapıldığı gözlenmiştir.

“Reuse” malzeme kullanımında hasta onayının % 85.4 alınmadığı, “reuse” malzeme kullanılan hastaların % 58.5 oranında takip edilmediği

görülmüştür.

“Neden “reuse” malzeme kullanıyorsunuz?” sorusuna

- % 40.2 malzeme stok yetersizliği,
- % 30.5 daha ucuz olması,
- % 25.6 Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ödeme yetersizliği,
- % 5.6 hepsi nedeniyle yanıtını vermiştir.

“Reuse” kararı,

- % 57.3 infeksiyon kontrol komitesi,
- % 36.6 birden çok komite,
- % 3.7 kalite birimi,
- % 1.2 başhekimlik,
- % 1.2 malzeme ile ilgili birim şefi tarafından verilmiştir.

Sonuç olarak “Reuse” yönetimi günümüzde hala hedeflendiği şekilde sonuçlandırılmamış bir konudur. Ülkemizde yayınlanmış genelge (2011/7) ile bu tür kullanımın önüne geçilmeye çalışılmış ve “reuse” sorumluluğu kullanıcıya yüklenmişken, bu çalışmada hala büyük oranda “reuse” tercihinin yönlenildiği görülmüştür. Malzeme stoğundaki yetersizlik “reuse” tercih sebepleri arasında ilk sırayı almıştır. Burada farklı iki yön; stok yönetimi başarısızlığı sonucu eksik malzeme durumu ile karşılaşılması ve hastanelerdeki maddi yetersizlik nedeniyle malzeme alım sıkıntısı söz konusudur. SGK ödemelerindeki yetersizlik de büyük oranda “reuse” tercih sebebi olarak dile getirilmiştir. Tüm maddi sebepler göz önüne alındığında “reuse” malzemenin daha ucuza mal olduğu fikrinin tercih sebepleri arasında sayılması olağandır. Oysa daha ucuza maliyet fikri, sağlanması yapılmadan edinilmiş bir fikirdir ve çalışmanın bir diğer verisine bakıldığında maliyet etkinlik araştırmasının katılımcı hastanelerin yarısında yapılmadığı veya dikkate alınmadığı da görülmüştür. “Reuse” sürecinin nerede, nasıl yapıldığı, malzemeye kaç kere uygulandığı ve kimler tarafından yapıldığı konunun önemli ayrıntılarından. Çalışma verileri değerlendirildiğinde MSÜ, “reuse” süreci uygulama alanlarından biri olmakla birlikte azımsanamayacak oranda malzemenin kullanıldığı üniteler de bu sürecin işlediği alanlar olarak belirtilmiştir. MSÜ personeli eğitim durumu irdelendiğinde bu alanda bile hala eğitimi yetersiz ya da eğitimsiz

alışanlarla işleyişin sürdürülmek zorunda kalındığı düşünülürse, diğer alanlarda sterilizasyon dezenfeksiyon sürecinin doğru uygulanabilirliği şüpheyi beraberinde getirmektedir. "Reuse" için en sık etilen oksit gibi malzemece hapsedilebilen, uzun süre kalıcı ve insana zararlı bir gazın kullanılıyor olması ise akla bu malzemelerin yeniden kullanım öncesi havalandırılması sürecinin doğru bir şekilde sürdürülüyor olup olmadığı sorusunu getirmektedir. Malzemenin "reuse" sayısı açısından kontrolü yarından fazla oranda çoklu sayıda yahut yıpranma durumuna göre yapılmakta hatta takipsiz bırakılmaktadır. "Reuse" uygulanmış hastanın takibi-

nin çoğunlukla yapılmadığı, hastadan "reuse" için onayın neredeyse hiç alınmadığı çalışma verilerinde açıkça görülmüştür. 2011/7 genelgesine göre "reuse" sürveyansı yapmak ve önlenmesini sağlamaktan sorumlu infeksiyon kontrol komitesi, çalışmada görüldüğü üzere pek çok yerde "reuse" onay komitesi olarak işlev görmüştür.

"Reuse" işlemi pek çok yönüyle ülkenin yönetim kademesi, uygulatıcılar ve uygulayıcılar tarafından masaya yatırılması ve en kısa sürede kesin hatlarıyla uygulanabilir sonuçlara ulaştırılması gereken bir sorundur.